

رابطه رقابت جویی و عزت نفس با پیشرفت تحصیلی دانشجویان

پذیرش مقاله: ۹۰/۱۲/۹

تاریخ دریافت مقاله: ۹۰/۱۱/۱۵

دکتر شیرین کوشکی*

دکتر فاطمه گلشانی**

بهاره شیروانی***

چکیده

پژوهش حاضر با هدف بررسی رابطه رقابت جویی و عزت نفس با پیشرفت تحصیلی دانشجویان اجرا شد. جامعه آماری پژوهش حاضر، دانشجویان دوره کارشناسی دانشکده روانشناسی و علوم اجتماعی دانشگاه آزاد اسلامی تهران مرکز بودند که تعداد ۳۰۰ نفر از آنها به روش نمونه گیری تصادفی چند مرحل له ای انتخاب و به پرسشنامه رقابت جویی هومن (۱۳۸۶) و پرسشنامه عزت نفس کوپر اسمیت (۱۹۶۷) پاسخ دادند. با بهره گیری از روش همبستگی و رگرسیون نتایج نشان می دهد بین رقابت جویی و پیشرفت تحصیلی و بین عزت نفس و پیشرفت تحصیلی همبستگی مثبت معنادار وجود دارد. افزون بر آن نتایج پژوهش حاضر نشان می دهد رقابت جویی و عزت نفس مشترکا " ۴/۱۴ درصد واریانس پیشرفت تحصیلی را پیش بینی می کنند. بنا براین، مدل رگرسیون خطی معنا دار و در نتیجه رقابت جویی با ضریب رگرسیون ۰/۳۲۷ سهم بیشتری نسبت به عزت نفس با ضریب رگرسیون ۰/۱۲۸ بر پیشرفت تحصیلی دانشجویان دارد.

واژه های کلیدی: رقابت جویی، عزت نفس، پیشرفت تحصیلی.

E-mail:shirin_kooshki@yahoo.com

Email:fa_golshan@yahoo.com

Email:baharehshirvani@yahoo.com

* استاد یار گروه روانشناسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکز

** استاد یار گروه روانشناسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکز

*** کارشناس ارشد روانشناسی تربیتی

پیشرفت تحصیلی حاصل تاریخچه طولانی از عوامل مختلف است. در آغاز، محیطهای تحصیلی خوشایند، خانواده و مدرسه، صفات شخصی ای را پرورش می دهند که به پیشرفت تحصیلی کمک می کنند، مانند: هوش، اطمینان از تواناییهای شخصی، میل به موفقیت و آرزوهای تحصیلی عالی (برک^۲، ترجمه سید محمدی، ۱۳۸۳). به طور کلی عوامل موثر بر پیشرفت تحصیلی را می توان به دو حیطه عوامل فردی و محیطی تقسیم کرد. آن طور که نتایج تحقیقات در این زمینه نشان می دهند متغیرهای شخصیتی و شناختی (عوامل فردی) مجموعاً "هفتاد درصد" و سایر متغیرها از قبیل عوامل محیطی، اجتماعی و موقعیتی، سی درصد واریانس پیشرفت تحصیلی را به خود اختصاص می دهند (فراهانی، ۱۹۹۴، به نقل از اژه ای، ۱۳۸۳).

پژوهشی که بر روی گروهی از دانشجویان امریکایی دوره لیسانس انجام شد، نشان می دهد برخی از صفات شخصیتی دانشجویان مانند وجدان، برون گرایی، سازگاری سبب ایجاد انگیزش درونی دانشجویان به تحصیل شده و این انگیزش درونی افزایش پیشرفت تحصیلی و موفقیت تحصیلی را به همراه خواهد داشت (کوماراجو^۳، کاراوو^۴، اسچمک^۵، ۲۰۰۸).

کاظمی حقیقی (۱۳۷۵)، در بیان ریشه های پیشرفت تحصیلی، خاستگاههای موفقیت و کامیابی تحصیلی را در دو حیطه اساسی: عوامل فردی و محیطی مورد بررسی قرار می دهد. در رابطه با عوامل فردی او یک الگوی تعاملی پنج بعدی را در زمینه پیشرفت تحصیلی ارائه می دهد که شامل ابعاد رغبت، استعداد، معلومات، نگرش تحصیلی و روش یادگیری است. بنابراین می توان گفت که پیشرفت تحصیلی در دانشجویان علاوه بر استعداد ذاتی، تحت تاثیر انگیزش تحصیلی قرار دارد و انگیزه پیشرفت تحصیلی، از اهمیت خاصی برخوردار است. با این انگیزه افراد تحرک لازم را برای به پایان رساندن موفقیت آمیز یک تکلیف، رسیدن به هدف یا دستیابی به درجه معینی از شایستگی در کار خود دنبال می کنند تا بالاخره بتوانند موفقیت لازم را در امر یادگیری و پیشرفت تحصیلی کسب نمایند. بنا براین می توان گفت انگیزش، دلایل رفتار افراد را نشان می دهد که چرا آنها به روش خاص عمل می کنند. در مطالعه های انجام شده، متغیرهای شخصیتی دانشجویان به طور عام و عزت نفس و انگیزش پیشرفت به طور خاص، بر یادگیری و پیشرفت تحصیلی تاثیر ذاتی داشته اند (یوسفی، قاسمی و فیروز نیا، ۱۳۸۸).

همینطور در پژوهشی که در سال ۲۰۰۶ توسط ترزسینوسکی^۶، دونیلان^۷ و مافیت^۸ بر روی گروهی از نوجوانان نیوزلندی صورت گرفت مشخص شد که نوجوانانی که دارای عزت نفس پایینی هستند در مقایسه با نوجوانان دارای عزت نفس بالا، از سلامت جسمی و روانی کمتری بوده و چشم انداز اجتماعی بدتری در انتظار آنها خواهد بود به طوریکه رفتارهای بزهکارانه بیشتری در دوران بزرگسالی از آنها سر می زند. همچنین این پژوهشگران دریافتند که به طور کلی عزت نفس پایین در نوجوانان نتایج منفی را در بزرگسالی پیش بینی می کند.

^۲ -Berk

^۳ -Komarraju

^۴ -Karau

^۵ -Schmeck

^۶ -Trzesniewski

^۷ -Donnellan

^۸ -Moffitt

در پژوهش یوسفی، قاسمی و فیروزی (۱۳۸۸) با عنوان ارتباط انگیزش تحصیلی با پیشرفت تحصیلی در دانشجویان پزشکی دانشگاه علوم پزشکی اصفهان مشخص شد، انگیزش تحصیلی با معدل علوم پایه و همچنین معدل کل بالینی ارتباط مستقیم و معنا دارد. به علاوه، در این پژوهش، سه مؤلفه رقابت جویی، کوشش، علاقه اجتماعی که به عنوان مولفه های انگیزش تحصیلی مورد بررسی قرار گرفتند با معدل کل بالینی و علوم پایه دانشجویان، همبستگی مثبت داشتند. از سوی دیگر، پژوهشگران پایین بودن میزان متغیرهای امید به آینده، عزت نفس، کیفیت عوامل آموزشی، درآمد خانواده و تأهل دانشجویان را از عوامل عمده کاهش انگیزه تحصیلی و به تبع آن کاهش پیشرفت تحصیلی به شمار می آورند.

همینطور گوآی، رتل، ری و لیتالین در پژوهشی که در سال ۲۰۱۰ بر روی گروهی از دانش آموزان دوره دبیرستان انجام دادند نشان دادند که داشتن انگیزش تحصیلی سبب ایجاد خود پنداره تحصیلی مثبت در دانش آموزان شده که پیشرفت تحصیلی آنها را به دنبال خواهد داشت.

روش

در این پژوهش، جامعه آماری مورد نظر شامل دانشجویان دوره کارشناسی دانشکده روانشناسی و علوم اجتماعی دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکز بود که بر اساس آمار موجود در رایانه دانشکده ۴۱۰۰ نفر گزارش شده است.

گروه نمونه در این پژوهش ۳۰۰ نفر، از دانشجویان دختر و پسر دانشکده روانشناسی و علوم اجتماعی در دوره کارشناسی واحد تهران مرکز هستند که با استفاده از روش نمونه گیری تصادفی چند مرحله ای انتخاب شدند. به این صورت که از بین گرایشهای مختلف تحصیلی دانشکده روانشناسی و علوم اجتماعی گرایشهای علوم ارتباطات، مردم شناسی، علوم تربیتی، علوم اجتماعی و جامعه شناسی انتخاب شدند. سپس به طور تصادفی و در ۵ روز مختلف از هر رشته تحصیلی ۳ به کلاس رفته و از هر کلاس ۱۵ نفر به صورت تصادفی برای پاسخگویی به پرسشنامه ها انتخاب شدند.

در این پژوهش ابزار زیر به کار گرفته شد:

الف- پرسشنامه رقابت جویی: یکی از ابزارهای این پژوهش آزمون رقابت جویی، اقتباس از آزمون رقابت جویی ۲۷ سوالی فرانکن^۹ (۱۹۹۵) است که توسط هومن (۱۳۸۶)، به منظور مقاصد پژوهشی ترجمه و بازبینی شده است. این پرسشنامه شامل ۵۰ سوال از نوع مقیاس ۴ امتیازی است که به دو صورت فردی یا گروهی اجرا میشود. برای ۲۴ سوال اول پیوستار مقیاس از خیلی زیاد تا خیلی کم و برای بقیه سوالات، پیوستار مقیاس بر اساس میزان موافقت کامل تا مخالفت کامل است. با توجه به این مقیاس چهار امتیازی دامنه ک نمره ها بین ۵۰ تا ۲۰۰ قرار می گیرد پاسخ دادن به این آزمون تقریباً در ۲۰ دقیقه ممکن است.

مواد اصلی این پرسشنامه یک مجموعه ۲۷ سوالی است که توسط فرانکن (۱۹۹۵) تهیه شده است. فرانکن در پژوهش خود به منظور بررسی اینکه آیا می توان انگیزش های مختلف رقابت جویی را از لحاظ روان سنجی از یکدیگر تفکیک و متمایز نمود، اقدام به تحلیل عاملی آن نمود. نتایج تحلیل عاملی وی در مورد این مقیاس ۲۷ سوالی که از طریق روش واریماکس به عمل آمد منجر به استخراج پنج عامل گردید. چهار عامل اول (با بارهای عاملی بیشتر از ۰/۳) تقریباً ۴۶/۶ درصد از واریانس کل را تبیین کرده است. آزمودنیهای پژوهش او ۱۵۱ مرد و

^۹ -Franken

۳۳۵ زن دانشجوی روانشناسی بودند. بنابراین تحلیل عاملی برای هر گروه به صورت مجزا انجام شده بود و به دلیل برخی تفاوتها در عاملهای استخراج شده، فقط داده ها و عوامل مربوط به گروه مردان گزارش شده است.

سامانی پور (۱۳۸۳)، اقدام به استاندارد سازی آزمون ۵۰ سوالی رقابت جویی (تجدید نظر شده هومن) در بین مدیران، معاونان و مدیران گروه دانشگاه های شهر تهران نموده است. نتایج تحلیلی عاملی او منجر به استخراج شش عامل گردید که روی هم ۴۰/۲ درصد کل واریانس را تبیین کرده است. او اعتبار این آزمون را بر اساس ضریب آلفای کرونباخ ۰/۸۰۷ بدست آورد که این ضریب اعتبار با حذف ۵ سوال (به دلیل دارا بودن ضریب همبستگی ضعیف) برابر ۰/۸۱۷ گردید همچنین اسماعیلی (۱۳۸۶) نیز در استانداردسازی این آزمون، ضریب اعتبار این آزمون را که برپایه روش آلفای کرونباخ محاسبه گردید ۰/۸۷۶ گزارش کرده است.

ب- پرسشنامه کوپر اسمیت: ابزار دیگری که در این پژوهش مورد استفاده قرار گرفت، پرسشنامه عزت نفس "کوپر اسمیت" است که برای گردآوری اطلاعات مربوط به عزت نفس استفاده شد. این پرسشنامه از ۵۸ ماده تشکیل شده است و در پژوهش های زیادی در ایران به کار رفته و پژوهشگران روایی و پایایی بالای آن را گزارش کرده اند. بنا به گزارش سماوی، روایی پرسشنامه کوپر اسمیت توسط بیل^{۱۰} ذکر شده است. میزان روایی آن در ایران توسط نیسی^{۱۱} گزارش شده است و پایایی این مقیاس توسط فورست^{۱۲} با استفاده از روش آلفای کرونباخ ۰/۸۵ محاسبه شده است.

کمرزین (۱۳۷۳) پایایی این آزمون را از روش بازآزمایی ۰/۸۹ و روایی آن را ۰/۷۴ گزارش کرده است. همچنین سماوی (۱۳۸۰) با استفاده از روش آلفای کرونباخ پایایی این آزمون ۰/۸۸ گزارش کرده است همچنین در این پژوهش از معدل کل دانشجویان به عنوان شاخصی برای پیشرفت تحصیلی استفاده شده منظور پاسخگویی دقیق به سوالات تمامی توضیحات لازم در ابتدای پرسشنامه درج گردید علاوه بر آن قبل از اجرا، درباره پژوهش و اهمیت آن و لزوم دقت در پاسخگویی و همچنین طرز پاسخگویی به سوالات توضیحاتی به دانشجویان ارائه گردید. در ضمن تاکید گردید که پرسشنامه ها فقط جهت انجام مقاصد پژوهشی در اختیار پژوهشگر خواهد بود و هیچ گونه استفاده دیگری از آن نخواهد شد، لذا لزومی به درج نام و نام خانوادگی در پرسشنامه نبوده ولی اطلاعات فرعی از جمله جنس، رشته تحصیلی معادل کل دانشجویان خواسته شد جهت اجرای پرسشنامه ها در ۵ روز مختلف از هر رشته تحصیلی ۳ کلاس به صورت تصادفی انتخاب گردید و از هر کلاس ۱۵ نفر به صورت تصادفی برای پاسخگویی به پرسشنامه ها انتخاب شدند. ترتیب ارائه پرسشنامه ها به این صورت بود که دانشجویان ابتدا به پرسشنامه رقابت جویی و سپس به پرسشنامه عزت نفس پاسخ دادند به منظور پاسخگویی به سوالات پژوهش از روشهای مختلف آمار توصیفی (شاخصهای مرکزی و پراکندگی) و بحسب مورد از روشهای آمار استنباطی (همبستگی و رگرسیون) استفاده به عمل آمد.

یافته ها

برای بیان رابطه بین متغیرهای رقابت جویی، پیشرفت تحصیلی و عزت نفس از ماتریس همبستگی و برای بررسی این سوال که رقابت جویی و عزت نفس چه سهمی در پیش بینی پیشرفت تحصیلی دارند، از روش تحلیل رگرسیون چند متغیری استفاده به عمل آمد.

^{۱۰} -Bill

^{۱۱} -Nasi

^{۱۲} -Forst

نتایج ماتریس همبستگی بین تمامی متغیرهای پژوهش در جدول ۱ درج شده است.

جدول ۱: خلاصه نتایج ماتریس همبستگی بین رقابت جویی، عزت نفس و پیشرفت تحصیلی (N=300)

پیشرفت تحصیلی	عزت نفس	رقابت جویی
		۱
	۱	۰/۲۰۸
۱	۰/۱۹۶	۰/۳۵۴

باتوجه به جدول ۱ و نتایج ماتریس همبستگی ملاحظه می شود که بین رقابت جویی و پیشرفت تحصیلی رابطه مثبت معنادار در سطح کمتر از ۰/۰۰۱ وجود دارد. این بدین معنی است که هرچه رقابت جویی در دانشجویان افزایش یابد، پیشرفت تحصیلی نیز در آنان افزایش می یابد و یا برعکس.

بین عزت نفس و پیشرفت تحصیلی نیز مشخص گردیده که رابطه مثبت معنادار در سطح کمتر از ۰/۰۰۱ وجود دارد. این بدین معنی است که هرچه عزت نفس در دانشجویان افزایش یابد، پیشرفت تحصیلی نیز در آنان افزایش می یابد و یا برعکس.

همچنین مشاهده می شود که بین رقابت جویی و عزت نفس رابطه مثبت معنادار در سطح کمتر از ۰/۰۰۱ وجود دارد این بدین معنی است که هرچه رقابت جویی در دانشجویان افزایش یابد، عزت نفس نیز در آنان افزایش می یابد و یا برعکس با توجه به وجود رابطه معنادار بین رقابت جویی و عزت نفس با پیشرفت تحصیلی سؤال پژوهشی زیر مورد بررسی قرار گرفت:

سؤال- رقابت جویی و عزت نفس چه سهمی در پیش بینی پیشرفت تحصیلی دانشجویان دارند؟

از روش همزمان تحلیل رگرسیون چند متغیری برای پیش بینی پیشرفت تحصیلی بر اساس رقابت جویی و عزت نفس استفاده شد. خلاصه نتایج حاصل از تجزیه و تحلیل رگرسیون چند متغیری با استفاده از روش همزمان در جدول ۲ ارائه شده است.

جدول ۲: خلاصه نتایج معنی داری مدل رگرسیون برای پیش بینی پیشرفت تحصیلی دانشجویان

سطح معناداری	F	R ²	R	درجه آزادی	مجموع مربعات	منبع تغییرات
۰/۰۰۱	۱۶/۸۶	۰/۱۴۱	۰/۳۷۵	۲	۱۱۰/۶۲	رگرسیون
				۲۹۷	۶۷۴/۵۹	باقیمانده
				۲۹۹	۷۸۵/۲۱	جمع

با توجه به این که درصد واریانس مشترک متغیرهای پیش بین رقابت جویی و عزت نفس در پیش بینی پیشرفت تحصیلی است و با توجه به نتایج جدول ۲-۴ رقابت جویی و عزت نفس مشترکاً ۱۴/۱ درصد واریانس پیشرفت تحصیلی را پیش بینی می کنند، با توجه به اینکه محاسبه شده در مدل رگرسیون در سطح کمتر از ۰/۰۰۱ معنادار است لذا مدل رگرسیون خطی معنادار است و در نتیجه متغیرهای پیش بین رقابت جویی و عزت نفس در پیش بینی پیشرفت تحصیلی رابطه خطی معنادار دارند. نتایج برآورد مدل معنادار در قالب جدول ضرایب رگرسیون ۳ ارائه شده است.

جدول ۳: خلاصه جدول ضرایب رگرسیون برای پیش بینی پیشرفت تحصیلی

مدل	b	خطای معیار	Beta	آماره t	سطح معناداری
-----	---	------------	------	---------	--------------

ثابت	۱۰/۴۶۶	۰/۸۹۷	۱۱/۶۷	۰/۰۰۱
رقابت جویی	۰/۰۳۵	۰/۰۰۶	۰/۳۲۷	۰/۰۰۱
عزت نفس	۰/۰۳۱	۰/۰۱۳	۰/۱۲۸	۰/۰۲۱

نتایج جدول ۳ نشان می دهد که متغیرهای پیش بین، رقابت جویی و عزت نفس قادر به پیش بینی پیشرفت تحصیلی دانش آموزان هستند. آزمون معنا داری t برای ضرایب رگرسیون رقابت جویی و عزت نفس در سطح کمتر از ۰/۰۵ معنا دار است. با توجه به ضرایب رگرسیون استاندارد (Beta) محاسبه شده، رقابت جویی (۰/۳۲۷) سهم بیشتری نسبت به عزت نفس (۰/۱۲۸) در پیش بینی پیشرفت تحصیلی دانشجویان دارند. هر دو ضرایب مثبت هستند که نشانگر رابطه مثبت رقابت جویی و عزت نفس با پیشرفت تحصیلی است. با توجه به ضرایب رگرسیون استاندارد، معادله رگرسیون برای پیش بینی پیشرفت تحصیلی برحسب متغیرهای پیش بین رقابت جویی و عزت نفس عبارت است از: (عزت نفس) $Z(۰/۱۲۸) +$ (رقابت جویی) $Z(۰/۳۲۷) =$ پیشرفت تحصیلی

بحث

فرضیه اول پژوهش مبنی بر اینکه بین رقابت جویی و پیشرفت تحصیلی رابطه وجود دارد، مورد تایید قرار گرفت. به این معنی که هرچه رقابت جویی در دانشجویان افزایش یابد پیشرفت تحصیلی در آنها افزایش می یابد و بر عکس. افراد به دلایل متفاوتی در یک رقابت شرکت می کنند. در بسیاری از موارد، تمایل فرد برای پرداختن به نوع خاصی از تعامل، مبتنی بر نیازها، گرایشها و اهداف اوست. از آنجاییکه در موقعیتهای رقابت جویی امکان دسترسی همزمان افراد به یک هدف وجود ندارد، بنابراین افزایش احتمال دستیابی به هدف مستلزم عدم موفقیت دیگران است. این مطلب از تعاریف ارائه شده توسط فشباخ و وینر^{۱۳} (۱۹۹۱) و دیوچ^{۱۴} (۱۹۴۹) و روانشناسان اجتماعی دیده می شود. اما همه افراد به این دلیل رقابت را بر نمی گزینند.

فرانکن (۱۹۵۵) براون^{۱۵} (۱۹۹۶)، نشان داده اند که افراد به دلایل مختلفی رقابت می کنند. به عنوان مثال ممکن است برخی افراد جهت ارتقای کمی عملکرد خود در رقابت شرکت کنند و نیت شکست دادن دیگران در کانون توجه آنها نباشد. از طرفی رقابت جویی از عوامل مختلفی تشکیل شده است. یکی از این عوامل، ترجیح کارهای دشوار است، یعنی فردی که ممکن است برخی افراد جهت ارتقای کمی عملکرد خود در رقابت شرکت کنند و نیت شکست دادن دیگران در کانون توجه آنها نباشد. از طرفی رقابت جویی از عوامل مختلفی تشکیل شده است. یکی از این عوامل، ترجیح کارهای دشوار است، یعنی فردی که رقابت جو است تمایل بیشتری به انجام تکالیف دشوار دارد عامل بعدی میل به برنده شدن است.

از عوامل دیگر رقابت جویی می توان انگیزه قوی برای حل مسئله، نتیجه گرا بودن، عملگرا بودن، جاه طلبی، خشنودی از انجام کار، هیجان خواهی و همکاری و مقایسه با دیگران را نام برد. فرانکن (۱۹۹۵)، عنوان می کند که داشتن روحیه رقابت جویی در همه این موارد به جز میل به برنده شدن، به منزله خصمانه دیدن دنیا نیست و رویکرد غیر سازشی رقابت جویی در مواقعی است که هدف از شرکت در رقابت، صرفاً برنده شدن یا شکست دادن دیگران است (اسماعیلی، ۱۳۸۶).

^{۱۳} -Feshbach&Weiner

^{۱۴} -Deutch.

^{۱۵} Franken&Brown

نتایج پژوهش گندمانی (۱۳۷۶) که رابطه بین عوامل رقابت جویی و پیشرفت تحصیلی در دانش آموزان را مورد بررسی قرار داد، نشان می دهد که به جز عامل میل به برنده شدن که با پیشرفت تحصیلی رابطه معنادار ندارد، سایر عوامل رقابت جویی مانند انگیزش برای تلاش و کوشش در رقابت، با پیشرفت تحصیلی رابطه مثبت معنادار وجود دارد که موید یافته های پژوهشهای گذشته در موارد عوامل رقابت جویی است.

نتایج حاصل از پژوهش انجام شده با عنوان بررسی رابطه انگیزش پیشرفت تحصیلی با پیشرفت تحصیلی دانشجویان علوم پزشکی اصفهان که توسط یوسفی و دیگران در سال ۱۳۸۸، انجام شد نشان داد که بین مولفه رقابت جویی و معدل کل دانشجویان همبستگی بالایی وجود دارد.

همچنین فولوپ^{۱۶} (۲۰۰۲)، در پژوهش خود با عنوان جایگاه رقابت در پیشرفت تحصیلی دانش آموزان اظهار می کند که هنگامی که دانش آموزان وارد سیستم آموزشی می شوند ارزیابی و مقایسه آنها با یکدیگر تحت تاثیر عوامل مختلفی قرار می گیرد که رقابت یکی از آنها است که نقش مهمی را در پیشرفت آنها دارد. و در یافت افرادی که رقابت جو هستند برای انجام تکالیفشان به بهترین شکل عمل می کنند و همچنین برای رسیدن به اهداف آموزشی تلاش بیشتری انجام می دهند و در حقیقت، رقابت برای دانش آموز، نوعی انگیزه برای یادگیری، انجام تکالیف و همینطور دستیابی به اهداف است.

در مورد تاثیر رقابت بر روی نمرات بلفیلد^{۱۷} (۲۰۰۳)، در پژوهشی که در مورد رابطه بین رقابت و نتایج آموزشی در مدارس امریکا انجام داد، به این نتیجه رسید که رقابت باعث افزایش عملکرد و بهبود نتایج آموزشی دانش آموزان در مدارس می شود، به طوری که هر چه رقابت بیشتر باشد سبب افزایش انگیزش و تلاش دانش آموز شده و آنها سعی می کنند که به بهترین نحو تکالیف خود را انجام دهند از طرفی رقابت بین مدارس نیز باعث بهبود عملکرد معلمان شده که نتایج آموزشی مثبت را هم به دنبال خواهد داشت که یکی از آن نتایج پیشرفت تحصیلی دانش آموزان خواهد بود دانش آموزان، مدارک موجود از بیش از ۲۰۰ آزمون در ۲۵ مطالعه جداگانه نشان می دهد که رقابت اغلب دارای اثرات مثبت حد وسطی روی نمرات امتحانی دارد و در بسیاری از موارد وقتی رقابت بیشتر است نمرات نیز بالاتر است بنابراین بین رقابت و پیشرفت تحصیلی همبستگی وجود دارد به این صورت که وجود انگیزه رقابت جویی در مدارس باعث بهبود وضعیت آموزشی مدرسه شده و دانش آموزان نیز با ماندن در آن مدرسه به این بهبود پاسخ می دهند (به نقل از بلفیلد، ۲۰۰۳).

در این پژوهش نیز بین رقابت جویی و پیشرفت تحصیلی رابطه مثبت معنادار در وجود دارد که در سطح کمتر از ۰/۰۰۱ با پژوهشهای ذکر شده همخوان است.

فرضیه دوم پژوهش یعنی بین عزت نفس و پیشرفت تحصیلی رابطه وجود دارد نیز تایید گردید. بدین معنی که هرچه عزت نفس افزایش یابد پیشرفت تحصیلی نیز افزایش می یابد و برعکس.

در بسیاری از پژوهشها از جمله پژوهش بارنز^{۱۸} (۱۹۹۱)، مشخص شده است عزت نفس بالا محصول تجارب موفقیت آمیز می باشد و دانش آموزانی که در زمینه تحصیل موفقیت های چشمگیری دارند پسخوراند مثبت و سازنده تری از محیط دریافت می دارند، بنابراین عزت نفس آنها بالاتر می باشد و جالبتر آنکه عزت نفس بالاتر هم به نوبه خود منجر به پیشرفت تحصیلی بالا خواهد گشت (اژه ای، ۱۳۸۳).

^{۱۶}-Fulop

^{۱۷}-Belfield

^{۱۸}-Barenz

نتایج چندین مطالعه، همبستگی شرایان توجهی (۰/۶- ۰/۴) بین پیشرفت تحصیلی و خود پنداره توانایی را نشان داده است (بروک اور^{۱۹}، ۱۹۸۱؛ مارش^{۲۰}، ۱۹۸۴؛ اسکالویک^{۲۱}، ۱۹۸۶). بین پیشرفت تحصیلی و عزت نفس کلی نیز همبستگی ۰/۳ تا ۰/۴ یافت شده است (روبین^{۲۲}، ۱۹۷۸، اسکالویک، ۱۹۸۴، ۱۹۸۶). از طرف دیگر هانسفورد^{۲۳} (۱۹۸۲)، طی پژوهش خود رابطه معنا داری (همبستگی در حدود ۰/۶) بین خود پنداره توانایی و عزت نفس کلی به دست آورد (بیابانگرد، ۱۳۸۰).

پالمن و آللیک^{۲۴} در پژوهشی که در سال ۲۰۰۸ بر روی دانش آموزان و دانشجویان استونی انجام دادند، به این نتیجه رسیدند که با وجود اینکه عزت نفس تحصیلی عامل مهمی در پیش بینی پیشرفت تحصیلی است اما عزت نفس عمومی دانشجویان در پیش بینی پیشرفت تحصیلی سالهای بالاتر نقش بیشتری را بازی می کند.

از پژوهشهایی دیگری در زمینه اهمیت عزت نفس، پژوهشی است که در سال ۲۰۱۰، توسط ایسجیرس دوتر^{۲۵}، گودجانس^{۲۶} و سیگوردسون^{۲۷} بر روی گروهی از نوجوانان ایسلندی انجام شده است. این پژوهشگران دریافتند که حمایت های والدین از نوجوان، طرز برخورد نوجوان نسبت به مدرسه و فعالیتهای ورزشی همچنین میزان افسردگی و پر خاشگری نوجوان تحت تاثیر عزت نفس نوجوان قرار می گیرد. به طوری که عزت نفس نقش یک میانجی را بلژی می کند و همه این موارد به طور مستقیم تحت تاثیر عزت نفس نوجوان قرار می گیرد.

پژوهشهای فراوانی در زمینه رابطه بین عزت نفس و پیشرفت تحصیلی صورت گرفته است که همه آنها موید وجود همبستگی مثبت بین این دو متغیر است و در این پژوهش نیز بین عزت نفس و پیشرفت تحصیلی رابطه مثبت و معنادار در سطح کمتر از ۰/۰۰۱ وجود دارد.

نتایج بررسی فرضیه سوم پژوهش یعنی بین رقابت جویی و عزت نفس رابطه وجود دارد نیز نشان می دهد که بین این دو متغیر رابطه مثبت معنادار وجود دارد در سطح کمتر از ۰/۰۰۱ وجود دارد یعنی هرچه عزت نفس در دانشجویان افزایش یابد رقابت جویی نیز در آنان افزایش می یابد برعکس.

با توجه به رابطه مثبت بین رقابت جویی و عزت نفس با پیشرفت تحصیلی این سوال مطرح می شود که رقابت جویی و عزت نفس چه سهم در پیش بینی پیشرفت تحصیلی دارند. نتایج نشان می دهد F محاسبه شده در مدل رگرسیون در سطح کمتر از ۰/۰۰۱ معنادار است و رقابت جویی و عزت نفس در پیش بینی پیشرفت تحصیلی رابطه خطی معنادار دارند و با توجه به ضرایب رگرسیون استاندارد (Beta) محاسبه شده، رقابت جویی (۰/۳۲۷) سهم بیشتری بسبب به عزت نفس (۰/۱۲۸) در پیش بینی پیشرفت تحصیلی دانشجویان دارد.

بنابراین می توان این طور نتیجه گرفت که هم رقابت جویی و هم عزت نفس در پیشرفت تحصیلی دانشجویان سهم دارند و با توجه به اینکه داشتن روحیه رقابت جویی جزء ویژگی های شخصیتی افرادی است که با تلاش و پایداری بیش تری به چالش ها و مشکلات پاسخ می دهند (اسماعیلی، ۱۳۸۶) و رقابت جویی از مولفه های

^{۱۹}-Brook over

^{۲۰}-Marsh

^{۲۱}-Skalvik

^{۲۲}-Rubin

^{۲۳}-Hansford

^{۲۴}-Pullman&Allik

^{۲۵}-Asgeirsdottir

^{۲۶}-Gudjonsson

^{۲۷}-Sigurdsson

انگیزش پیشرفت است که همین امر باعث افزایش تلاش و کوشش این افراد در امر تحصیل می شود (یوسفی و دیگران، ۱۳۸۸). و موفقیت‌های تحصیلی مکرر نیز به نوبه خود عزت نفس را افزایش می دهد (اژه ای، ۱۳۸۳).

همچنین نتایج پژوهشی که در سال ۲۰۰۶، توسط تیجوسولد^{۲۸}، جانسن و جانسون^{۲۹} و سان^{۳۰} انجام شد نشان می دهد، انگیزش درونی به رقابت کردن و راهبرهائی که به وسیله فرد برای رقابت کردن به کار گرفته می شود تاثیر زیادی در رقابت کردن فرد دارد. همینطور آنها در یافتند که نوع وظیفه، انگیزش بیرونی و راهبرهائی که مانع از رسیدن دیگران به هدف می شوند، کمترین تاثیر را در میزان رقابت دارد.

گوآی^{۳۱}، رتل^{۳۲}، ری^{۳۳} و لیتالین^{۳۴} در پژوهشی که در سال ۲۰۱۰ بر روی گروهی از دانش آموزان دوره دبیرستان انجام دادند نشان دادند که داشتن انگیزش تحصیلی سبب ایجاد خود پنداره تحصیلی مثبت در دانش آموزان شده که پیشرفت تحصیلی آنها را به دنبال خواهد داشت.

همینطور، یوسفی و دیگران (۱۳۸۳)، عنوان می کنند که متغیرهای شخصیتی دانشجویان به طور عام و عزت نفس و انگیزش پیشرفت تحصیلی به طور خاص، بر یادگیری و پیشرفت تحصیلی تاثیر ذاتی دارند.

---

^{۲۸} -Tjosvold

^{۲۹} -Johanson&Johnson

^{۳۰} -Sun

^{۳۱} -Guay

^{۳۲} -Ratell

^{۳۳} -Roy

^{۳۴} -Litalien

منابع

- اژه‌ای، جواد، (۱۳۸۳)، ویژگی‌های شخصیتی تیز هوشان در پڑ و هشهای روانشناختی ایران (چاپ اول)، تهران: انتشارات سمپاد.
- اژه‌ای، جواد، دادستان، پیرخ، و صادق گندمانی، جهانبخش، (۱۳۷۶). عوامل رقابت جویی و رابطه آن با پیشرفت تحصیلی در دانش آموزان دوره متوسطه، مجله استعدادهای درخشان، ۳۹۵، ۳۶۲، ۲۴.
- اسماعیلی شاهرودی، ساسان، (۱۳۸۶)، استانداردسازی آزمون رقابت جویی در بین دانش آموزان دبیرستانی شهر تهران، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه شهید بهشتی.
- برک، لورا ای، (۱۳۸۳)، روان شناسی رشد (از نوجوانی تا پایان زندگی)، ترجمه سید محمدی، یحیی، تهران: نشر ارسباران.
- بیابانگرد، اسماعیل، (۱۳۷۱)، بررسی رابطه منبع کنترل، عزت نفس و پیشرفت تحصیلی در دانش آموزان سال سوم دبیرستانهای تهران: فصلنامه تعلیم و تربیت، سال هشتم.
- بیابانگرد، اسماعیل، (۱۳۷۴)، روش های افزایش عزت نفس در کودکان و نوجوانان، تهران: انتشارات انجمن اولیاء و مربیان.
- سامانی پور، منصوره، (۱۳۸۳)، بررسی عملی بودن اعتبار وروایی و نرم یابی پرسشنامه رقابت جویی در بین مدیران، معاونان و مدیران گروه دانشگاههای شهر تهران، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی تهران مرکز.
- فرمehنی فراهانی، محسن، (۱۳۷۸)، فرهنگ توصیفی علوم تربیتی، (چاپ اول)، تهران: انتشارات اسرار دانش.
- کاظمی حقیقی، ناصرالدین (۱۳۸۰)، هدفمندی و پیشرفت تحصیلی و غنی سازی آموزشی، مجله استعدادهای درخشان شماره ۳۰.
- یوسفی، علی رضا، قاسمی، غلام رضا، فیروزنیا، سمانه، (۱۳۸۸)، ارتباط انگیزش تحصیلی با پیشرفت تحصیلی دانشجویان پزشکی دانشگاه علوم پزشکی اصفهان، مجله ایرانی آموزش در علوم پزشکی.
- **Asgeirsdottir, B., Gudjonsson, G., Sigurdsson, F. and Sigfusdottir, D. (2010).** protective processes of depressed Mood and anger among sexually abused adolescents :The importance of self esteem.
School of Health and Education, Reykjavik University, IS-103 Reykjavik, Iceland.
- **Feshbach, S. & Weiner, B. (1991).** Personality .Lexington, D. C. Heath and Company.
- **Franken, R. E. & Brown, D. J. (1996).** The need to win is not adaptive : The need to win , coping strategies hope and self-esteem; Personality and individual differences, V 20 , N 6 , P 805 - 808
- **Franken, R. E. & Brown, D. J. (1995).** Why do people like competition? The motivation for winning, putting forth effort, improving one's performance, performing well, being instrumental, and expressing forceful/aggressive behavior, Personality and Individual Differences, V 19 , N 2 , P175 - 184
- **Frédéric Guay, Catherine. F, Ratelle , Amélie Roy and David Litalien(2010) .** Faculty of Educational Sciences, Laval University Academic ► self-concept, autonomous ► academic ► motivation, and ► academic achievement: ► Mediating and additive effects
^a Faculty of Educational Sciences, Laval University

- **Meera Komarraju , Steven J. Karau ' and Ronald R. Schmeck, H, (2008)** Role of the Big Five personality traits in predicting college students' academic motivation and achievement. Department of Psychology, Southern Illinois University, Carbondale, IL 62901-6502, United States

- **Pullmann Allik, J(2008)**, Relations of academic and general self-esteem to school achievement. The Estonian Centre of Behavioral and Health Sciences, Department of Psychology, University of Tartu, Tiigi.

- **Tjosvold, D. Johnson, W. Johnson, R and Sun, H(2006)**. Competitive Motives and Strategies: Understanding Constructive competition. Lingnan University, Hong Kong University of Minnesota

- **Trzesniewski, K. Donnellan. M. Moffit, T. Robins. R(2006)**, Low self esteem during adolescence predict poor health, criminal behavior and limited economic prospects during adulthood. Institute of Psychiatry, King's College London.

- **Weiner, B. (1972)**. Theories of motivation : From mechanism to cognition, Chicogo, Markham Publishing Company.

[Http//www.cscience direct.com.](http://www.cscience.direct.com)

[Http//www.aftab.com.](http://www.aftab.com)

Archive of SID